

Медведь В. Ю.

Донбасская национальная академия строительства и архитектуры

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ РАЗРАБОТКИ СТРАТЕГИЧЕСКИХ ПЛАНОВ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ

Резюме

В статье усовершенствован экономический механизм разработки стратегических планов регионального развития. Определен субъектный состав участников механизма разработки стратегических планов регионального развития. Обоснованы основные функции, которые призваны осуществлять все участники при разработке стратегических планов регионального развития. Определены основные результаты, которые можно получить от использования этих функций.

Ключевые слова: региональное развитие, экономический механизм, стратегические планы.

Medvid' V. Yu.

Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture

ECONOMIC MECHANISM OF DEVELOPMENT OF STRATEGIC PLANS OF REGIONAL DEVELOPMENT

Summary

The economic mechanism of development of strategic plans of regional development is improved in the article. Certainly subject list of entries of mechanism of development of strategic plans of regional development. Basic functions which are called to carry out all participants at development of strategic plans of regional development are grounded. Certainly basic results which can be got from the use of these functions.

Key words: regional development, economic mechanism, strategic plans.

УДК 330

Пужай-Черета А. М.

Класичний приватний університет

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОНКУРЕНЦІЇ

У даній статті розглядаються методи аналізу конкуренції та їх вплив на політичні рішення та реформування нормативної бази України, і внаслідок цього на процес прийняття стратегічних рішень в умовах ринкової економіки.

Ключові слова: інституційний аналіз, конкуренція, інституційна конкуренція, інституційна еволюція.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Неодмінним інститутом ринкової системи господарювання, а також перехідної економіки є конкуренція. Зміни даного інституту відбуваються не тільки шляхом пасивної реакції на міжнародну торгівлю та потоки факторів, а й шляхом активної інституційної адаптації в цілях підвищення конкурентоспроможності в боротьбі за частки ринку.

Інституційний аналіз конкуренції є дуже важливим з двох причин. По-перше, він дозволяє нам підкреслити вирішальну роль соціальних механізмів у формуванні політики, що спрямована на зміну інституційних структур, при розумінні і дотриманні політики в області конкуренції. Це важливо, тому, що інституційні зміни створюють несподівані проблеми, оскільки ринкові сили майже скрізь замінюють централізоване планування в якості рушійної сили в розподілі соціальних ресурсів.

По-друге, вивчення ролі установ з питань розвитку політики в області конкуренції піднімає важливі і спірні питання права і економіки, що до цих пір не вирішено вченими. Зокрема, інституційний аналіз долає деякі з обмежень звичайного економічного аналізу і правової теорії, які, роблять надмірний акцент на логічний позитивізм, «засліплюючи» осіб, що визначають політику

фундаментальною роллю цінностей установ, і віра їх у виконання соціальних правил, тим самим, виключає набагато глибшу оцінку соціальної реальності.

Потужним чинником інституційних змін є відкритість економіки. Коли відкриваються раніше закриті політичні і економічні системи, групи влади втрачають свій контроль, інститути неминуче змінюються. Нижчі транспортні, комунікаційні та трансакційні витрати в торгівлі і переливу чинників через кордон в цілому сприяли відкритості економічної системи і підірвали умови для лобювання і жорсткості інститутів. Відкритість служить потужним стимулом скорочення інформаційних витрат і переваги універсальних правил, наприклад, прямих систем приватної власності.

Інституційна конкуренція (або змагання системою) підкреслює важливість наборів внутрішніх і зовнішніх правил для національного рівня витрат і тим самим міжнародної конкурентоспроможності. Глобалізація – з інтенсивною торгівлею і більшою мобільністю факторів – створює більш безпосередній зв'язок з високо витратними інституційними системами і необхідність активно пристосовувати ці системи.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Виникнення інституціональної конкуренції обумовлено процесами інституційної еволюції.

Одним з перших суспільствознавців ХХ століття, що описують необхідність інституціональної еволюції, був Макс Вебер [1]. Здовго до того, як Вебер сфокусувався на інституційній еволюції, про неї писали британські мислителі - А. Фергюсон, Е. Гібон, яких можна вважати піонерами аналізу інституційної еволюції. Пізніше ці проблеми аналізувалися Д. Нортом [2], Осіповою Н.П [3], Пановим М.І. [4], Парсонсом Т. [5], Е. Джонсом, Н. Розенбергом і Л.Е. Бердзеллом [6-7], Т. Веблен [8], Р. Коуз [9], Оріу М. [10].

Формулювання цілей статті. Вчені зазвичай погоджуються що інститути визначаються ідеями, підпрограмами і судженнями. Але для того, щоб оцінити їх вплив, ми повинні вивчити вплив з позиції їх цінностей і переконань на поведінку тих, хто бере участь у виконанні політичних рішень. Наприклад, ми знаємо, що більш сильні інститути вносять поліпшення в економічні показники, але що це означає? Як дії інститутів впливають на фізичних осіб? Як треба будувати сильніші інститути в слабких країнах для забезпечення дотримання політики в області конкуренції?

Виклад основного матеріалу. Інституційна конкуренція - це процес: а) мобілізуючий технічну, організаційну та економічну творчість; б) дисциплінуючий контроль над власними інститутами, як внутрішньою практикою і умовностями, так і створення, і впровадження зовнішніх інститутів.

Перше робить можливими технічні і організаційні зміни, а відкриття економічних систем дало конкурентам можливість залучатися до міжнародного «заміщення розташування» (location substitution).

Друге сприяє встановленню контролю над рішеннями проблеми агента-принципала і запускає інституційну творчість. Згодом відкритість забезпечує зворотним зв'язком еволюцію внутрішніх і зовнішніх інститутів, стимулює інституційні відкриття.

Наявність у споживачів і виробників можливості переміщатися між незалежними субнаціональними юрисдикціями змушує законодавців і адміністраторів конкурувати: право догляду забезпечує зворотний зв'язок з громадянами-принципалами. У країнах, де немає гарантій вільного руху товарів і факторів виробництва по національній території через контроль на внутрішніх кордонах або регулювання, що заважає міжрегіональної торгівлі, фактично відмовляються від таких важливих переваг поділу праці, як вигоди порівняно-статичної спеціалізації, а також динамічних переваг більш інтенсивної конкуренції між пропозицією і регулюванням. Коли публічна політика менше концентрується в руках централізованого уряду, з'являється найкраща можливість контролю за орієнтованим поведінкою, групами тиску і опортунізмом агентів.

Перевага з точки зору громадян і підприємств в перевазі принципу підконтрольності полягає в тому, щоб кожна задача колективної дії завжди розташовувалася на можливо нижчому рівні управління. Багато задач управління можуть бути децентралізовані і віддані конкуруючим владі. Конкуруючі державні або місцеві влади можуть, наприклад, здійснювати фінансування або регулювання соціального забезпечення, підтримку інфраструктури та ряд послуг освіти та охорони здоров'я. У певних випадках, однак, є переваги в централізації урядових функцій, наприклад, коли загальні інститути, такі як єдині комерційні кодекси або закони дорожнього руху, дозволяють

значно економити на трансакційних витратах, або коли реалізуються переваги економії на масштабі (національна оборона). Оскільки інституційна еволюція і відкриття нових адміністративних рішень виграють від експериментів в конкуруючих державних і місцевих органах управління, нормативні принципи солідарності можуть перетворюватися в конституційні принципи високого рівня.

Принцип співвідпорядкованості означає поділ завдань управління між різними рівнями уряду (наприклад, місцеве, регіональне і національне уряд). Він обумовлює, що завдання управління повинні завжди виконуватися на можливо нижчому рівні. Принцип співвідпорядкованості порушується надмірною централізацією завдань. Підпорядкованість пояснюється правилом походження (яке виключає перешкоди вільної торгівлі всередині нації), ексклюзивним призначенням завдань окремими рівнями управління, податковим рівністю (тобто вимогою, щоб кожна держава несло відповідальність за фінансування своїх завдань).

Аналіз інституційної еволюції наголошує на тому, що інститути розвиваються і змінюються під впливом попиту, що пред'являється індивідами, що мають свободу вибору. У суспільстві, де економічні свободи обмежені, установлені групи використовують свою владу для закріплення інститутів, службовців їх інтересам. Дійсно, групи впливу прагнуть уникати свободи і рівності перед законом для посилення своїх приватних позицій. Коли система, в якій домінують групи впливу, відкривається або стоїть перед обличчям зовнішніх труднощів, інституційна система змушена реформуватися. Успіх реформ залежить від того, чи буде гарантуватися свобода дій, щоб кожен індивід міг висловлювати свої переваги, або ж групи впливу зможуть урізати індивідуальну економічну свободу. Це підкреслює головну роль першорядної прихильності до свободи контролю за концентрацією влади, зловживаннями політично організованих груп.

Де свобода є конституційним принципом, індивіди можуть експериментувати з альтернативами, своїм прикладом формуючи критичну масу послідовників для встановлення нових інститутів.

Для того, щоб зрозуміти вплив соціальних інститутів з питань політики в області конкуренції передбачимо, що виконання політики в області конкуренції відбувається під впливом поєднання інституційних чинників, які створюють позитивні стимули для заохочення конкретних політичних результатів, інституційні чинники, що впливають на конкуренцію шляхом формування політики можуть бути розглянуті на трьох рівнях:

1) організаційний рівень, який відноситься до структури процесу прийняття рішень, створює зовнішні обмеження на політику в країні, які впливають на доцільність прийняття політичних рішень;

2) ідейний рівень, який включає в себе особисті вірування в тому числі і в політиці, визначає пріоритети політики та нормативно правові акти, для прийняття рішення щодо ділових угод;

3) культурний, соціальний рівень, який відноситься до набору соціальних цінностей, на якому орган з питань конкуренції впроваджує політику, визначає довгострокову стабільність і легітимність політики.

Отже, якщо говорити про організаційний рівень, то вплив організаційних механізмів, які створені правовими нормами і стимули впливу на тих, хто бере участь у правозастосовній політичній «грі».

Іншими словами, ми досліджуємо вплив правових норм запроваджених тими, хто приймає рішення, адвокатами, експертами, підприємствами з певних секторів економіки, а також судді. У цьому аналізі політика є результатом правил гри, які визначаються за чітким набором організаційних заходів, втілених в закон про конкуренцію в певній юрисдикції [11].

Дослідження, проведені вченими різних економічних шкіл сприяли розвитку даного погляду на інституційний аналіз, який деякі називають як «Нью-політична економія». Наприклад, теорія суспільного вибору або економічна теорія політики, підкреслює проблеми розподілу, які виникають на політичних ринках [12]. Неоінституціональна економіка зосереджена на впливі інститутів на індивідуальні стимули і їх результуючий вплив на економічні показники. Завжди існує ринкова рівновага, існує лише одна точка рівноваги і вона збігається з оптимумом Парето, вибір індивідів завжди раціональний, інтереси формуються екзогенно [13]. Крім того Теорія закону та економіки стверджує, що правова система просто система економічних максимумів, і закони повинні бути обстежені за допомогою економічних принципів і теорії цін [14]. І, нарешті, теорія економіки регулювання пояснює як приватні підприємства можуть мати стимули для захоплення регуляторної влади [15].

Об'єднання цих теорій дає нову перспективу закону, за рамками формального тлумачення простого формулювання правових норм. Нова політична економія дає нам менш оптимістичний (або, можливо, більш збалансований) підхід, що передбачає, що досягнення поставлених цілей і завдань політики повністю залежить від стимулювання тих, хто реалізують цю політику. На основі аналітичних інструментів нової політичної економії, вчені свідчать про те, що ефективність політики в

області конкуренції, в кінцевому рахунку спирається на як внутрішню організацію органу з питань конкуренції та зовнішнього контролю, здійснюваного над цим органом, в першу чергу, з боку судової системи і самого уряду.

Висновки. У випадках зовнішніх інститутів, які вимагають політичних процесів для інституціональних змін, свобода є конституційним фундаментом для проведення політичної волі до інституціонального зміни, якщо воно затребуване більшістю. Комбінація партійних монополій і організованих інтересів, включаючи бюрократичні інтереси, ускладнює індивідам і «чужинцям» протистояти системі правил, що обмежують індивідуальні свободи. У сучасних демократіях для еволюційного потенціалу системи особливо важливо захищати свободу виходу (вільна міжнародна торгівля, міграція і рух капіталу) і свободу асоціацій, інформації і т.д. як гарантії проти інституціонального склерозу і жорсткості. Тому свобода є ключем до еволюційної здатності інститутів, принципом, який необхідно культивувати і берегти в першу чергу.

Сьогодні створено основні структурні передумови для розвитку конкуренції в Україні, однак існує ряд перешкод, що перешкоджають вільному руху капіталу на міжгалузевому і внутрігалузевому рівнях. Окреслені перешкоди носять в основному інституційний характер. До них відносяться: нерівність умов конкуренції, які проявляються в існуванні адміністративних бар'єрів і державної допомоги галузям промисловості; наявність монополістичних об'єднань в певних сегментах національної економіки; нерозвиненість фондового ринку; недостатність моделі господарювання орієнтованої на експорт і відсутність необхідних інструментів міжгалузевого перерозподілу доходів; неефективність процедури банкрутства суб'єктів підприємництва.

Список літератури:

1. Вебер М. Основные социологические понятия / М. Вебер // Избранные произведения. – М. : Прогресс, 1990. – С. 602–643.
2. Норт Д. Институції, інституційна зміна та функціонування економіки / Пер. з англ. І. Дзюби. – К.: Основи, 2000. – 198 с.
3. Осипова Н.П. Проблеми соціальної ефективності політико-правових інститутів: системний та функціональний підходи // Політико-правові інститути сучасності: Структура, функції, ефективність: Моногр. / За заг. ред. М.І. Панова, Л.М. Герасіної. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. – С. 48–73.
4. Панов М.І. Система політико-правових інститутів та їх природа // Політико-правові інститути сучасності: Структура, функції, ефективність: Моногр. / За заг. ред. М.І. Панова, Л.М. Герасіної. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. – С. 7–16.
5. Парсонс Т. Система современных обществ / Т. Парсонс – М. : Аспект–Пресс, 1998. – 270 с.
6. Розенберг Н., Как Запад стал богатым. Экономическое преобразование индустриального мира. / Н. Розенберг, Л.Е. Вирдцелл. – Новосибирск: Экор, 1995. – С. 352.
7. Nathan Rosenberg How the West Grew Rich: The Economic Transformation of the Industrial World. / Nathan Rosenberg & Lau J. Le Birdzell Jr. Basic Books. – 1985. – 386 p.
8. Веблен Т. «Теория праздного класса». Институционализм: предмет исследования, методология. – Электронный ресурс. – Режим доступа: www.bibliotekar.ru/istoria-economicheskikh-ucheniy-1/10.htm
9. Коуз Р. Теория прав собственности. Общественные цели и мотивы производства по Дж. Электронный ресурс. – Режим доступа: www.bibliotekar.ru/istoria-economicheskikh-ucheniy-1/20.htm
10. М. Ориу во Франции, теория групп Электронный ресурс. – Режим доступа www.bibliotekar.ru/istoria-politicheskikh-i-pravovyh-ucheniy-1/147.htm
11. Daniel A. Farber Law and public choice: a critical introduction / Basic Books. – 1991. – 320 p.
12. James M. Buchanan, Politics without Romance: A Sketch of Positive Public Choice Theory and Its Normative Implications, in The theory of public choice-II / James M. Buchanan, Robert D. Tollison eds. – University of Michigan Press. – 1984. – 330 p.
13. Richard A. Posner The New Institutional Economics Meets Law and Economics. – Institutional & Theoretical Econ. – 1993. – 73 p.
14. Richard A. Posner, Economical Analysis of law. – Institutional & Theoretical Econ. – 1977. – Pp. 15–16.
15. George J. Stigler The Theory of Economic Regulation. – Bell J. Econ. & MGMT. SCI. – 1971. – P. 3

Пужай-Черета А.М.

Классический приватный университет, г. Запорожье

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ КОНКУРЕНЦИИ

Резюме

В данной статье рассматриваются методы анализа конкуренции и их влияние на политические решения и реформирования нормативной базы Украины, и в результате этого на процесс принятия стратегических решений в условиях рыночной экономики.

Ключевые слова: институциональный анализ, конкуренция, институциональная конкуренция, институциональная эволюция.

Puzhay-Chereda A.M.

Classic Private University, Zaporizhzhya

INSTITUTIONAL ANALYSIS OF COMPETITION

Summary

This article discusses methods of analyzing competition and its impact on political decisions and reform the regulatory framework of Ukraine, and as a result the process of strategic decision making in a market economy.

Keywords: institutional analysis, competition, institutional competition, institutional evolution.

УДК 330.341.1(477.87)

Товканець С. А.

Товканець О. С.

Карпатський інститут підприємництва

НАПРЯМИ ВІДТВОРЕННЯ СКЛАДОВИХ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КОНТЕКСТІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Досліджено напрями відтворення складових виробничого потенціалу регіону. Зосереджено увагу на основних елементах та особливостях виробничого потенціалу. Охарактеризовано основні засоби як елемент виробничого потенціалу.

Ключові слова: виробничий потенціал, сталий розвиток, основні засоби, показники.

Постановка проблеми. Неузгодженість темпів економічного розвитку і вимог екологічної безпеки, домінування природомістких галузей з високою питомою вагою ресурсо- та енергомістких застарілих технологій, сировинна орієнтація експорту, відсутність культури праці та споживання тощо призвели до формування техногенного типу економічного розвитку. Для оновлення ціннісних орієнтирів сталого розвитку виникає потреба розроблення інноваційних підходів, які стануть поштовхом до реалізації концепції сталого розвитку в наступні десятиліття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема стійкого розвитку та відтворення виробничого потенціалу регіону розглядалася вітчизняними та зарубіжними вченими, економістами. Зокрема, цим питанням приділяли увагу І. Бистряков, М. Газуда, В. Геєць, В. Прадун М. Хвесик та ін., в дослідженнях яких підкреслювалася важливість спрямування соціально-економічного розвитку на розвиток виробничого потенціалу та забезпечення стійкого розвитку країни.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Щодо національних стратегічних тенденцій сталого розвитку в контексті відповідних світових течій, слід наголосити на доцільності застосування політики інтеграції стратегічних засад та індикаторів сталого розвитку в основних сферах суспільного життя в

регіональному та національному аспектах. Одним з таких важливих індикаторів є виробничий потенціал, що і стало предметом нашого дослідження.

Мета статті: обґрунтувати напрями відтворення складових виробничого потенціалу в контексті стійкого розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що в економічній енциклопедії виокремлюється виробничий потенціал економіки та виробничий потенціал суспільства. У першому випадку це реальний обсяг продукції, яка може бути вироблена за повного використання ресурсів. При трактуванні виробничого потенціалу економіки наголошують на використанні трудових ресурсів [3, с. 196].

Виробничий потенціал суспільства – сукупність виробничих ресурсів з урахуванням їх обсягу, структури, технічного рівня та якості, що характеризує максимально можливий обсяг виробництва товарів і послуг при повному та ефективному використанні наявних у країні трудових ресурсів, основних виробничих фондів та природних ресурсів. Він є основною складовою економічного потенціалу суспільства і належить до сфери матеріального виробництва. Основними елементами виробничого потенціалу суспільства є наступні [3, с. 196]:

- людина праці з її рівнем освіти, кваліфікації, трудовими навичками, творчими і підприємницькими здібностями. Від кількості та якості